

LUNDS UNIVERSITET

Sarah Boudebba

Språk och litteraturcentrum SOL

Kandidatprogrammet i Europastudier med humanistisk profil

Handledare: Agnes Malmgren

Att möta de ensamkommande

En narrativ studie om civilsamhället och mötet mellan de frivilliga och de ensamkommande

Sammanfattning

Dagens flyktingkris är världens största sedan andra världskriget. Idag flyr människor sina länder från förtryck, krig och förföljelser och hälften av dem är barn. Antalet ensamkommande barn har ökat under de senaste åren och under januari – oktober 2015 sökte 23 349 ensamkommande barn asyl i Sverige.¹ Regeringen har lyft fram betydelsen av det civila samhället både generellt och inom integrationsområdet där de arbetar bl.a. med språk, arbete, bildning och mötesplats.² I denna uppsats ämnar jag att genom en narrativ analys och en kvalitativ intervjustudie undersöka civilsamhället samt dess volontärers betydelse enligt dem själva i arbetet med de ensamkommande samt mötet mellan dem. Uppsatsen bygger på fyra intervjuer med volontärer samt två intervjuer med ansvariga från dels Röda Korset och dels från de Ensamkommandes förbund. Min studie visar att det frivilligarbetet som görs har stor betydelse både i mottagandet av de ensamkommande samt i integrationen. Integrationen består i att hitta aktiviteter som passar och intresserar de ensamkommande, hjälpa till med att hitta nya sociala kontaktnätverk samt få de ensamkommande att känna sig trygga och bekväma. En viktig roll de frivilliga har är att finnas som stöd och de säger att det är otroligt spännande att själv få nya kunskaper om andra kulturer. Intervjupersonerna är eniga om att språket är en väldigt viktig faktor för barnens integration i det svenska samhället.

Nyckelord

Ensamkommande barn

Civilsamhället

Volontärer

Kulturmöten

Engagemang

¹ "Ensamkommande Barn - Migrationsinfo." Migrationsinfo. (22e april 2016), Besökt den 14e augusti 2016. <http://www.migrationsinfo.se/migration/sverige/asylsokande/ensamkommande-barn>.

² 35. Riksrevisionen, "Sammanfattande iakttagelser", (Stockholm 2014) http://www.riksrevisionen.se/PageFiles/18960/RiR_2014_3_Civilsamh%C3%A4llet%20i%20integrationsarbetet.pdf

Innehållsförteckning

1. Introduktion	5
1.1 Syfte och frågeställning.....	6
1.2 Avgränsningar.....	7
1.3 Tidigare forskning.....	8
1.4 Disposition.....	9
2. En historisk kontextualisering	9
2.1 Sveriges flyktingmottagande genom tiderna.....	10
2.2 Från folkrörelse till civilsamhälle – en kort historik.....	12
2.3 Civilsamhället och de ensamkommande.....	13
2.4 Röda Korset.....	14
2.4.1 Ensamkommandes förbund.....	15
3. Metod och material	15
3.1 Kvalitativa intervjuer.....	16
3.2 Narrativ analys.....	17
3.3 Urval och tillvägagångssätt.....	18
3.3.1 Intervjupersonerna.....	19
3.4 Validitet och reliabilitet.....	20
4. Teoretiska reflektioner	21
4.1 Begreppet ensamkommande barn och deras situation.....	21
4.2 Det svenska civilsamhället enligt forskarna.....	22
4.3 Varför engagerar sig människor?.....	24
4.4 Identitet och möten.....	25
5. Analys	27
5.1 Organisationerna i fokus.....	27
5.1.1 Organisationernas roll och arbete.....	28
5.1.2 Engagemangets betydelse och de ensamkommandes situation.....	30
5.2 Volontärerna i fokus.....	33
5.2.1 Engagemang – Volontärernas berättelser.....	33
5.2.2 Att möta de ensamkommande – volontärernas berättelse.....	35
5.2.3 Engagemangets betydelse.....	38
6. Diskussion	39

7. Slutsats och framtida forskning.....	42
8. Källförteckning.....	43

1. Introduktion

”Vi på Röda Korset kan vara den där resursen som inte personalen kan vara och vi kan på ett sätt avlasta men också lyfta upp de saker som de ensamkommande själva vill göra. Att vi mitt i vardagen hittar på roliga saker och att man på något sätt ser individen.” – Sarah, volontär för Röda korset.

Sedan en lång tid har det civila samhället, dess organisationer samt frivilligarbetare varit viktiga komponenter i det svenska samhället,³ inte minst sagt som ett avgörande inslag för en fungerande demokrati.⁴ De frivilligas engagemang leder även till betydande välfärdshöjande värden.⁵ Civilsamhället har inte minst haft stor betydelse vid mottagandet av ensamkommande barn och ungdomar. Deras roll är viktig som ett komplement inom samhällets eftersatta områden,⁶ som t ex svenskundervisning samt finnas till som ett socialt stöd för ungdomarna etc. Men hur kommer det sig att människor engagerar sig i det ideella arbetet och vilken betydelse har volontärerna i det svenska civilsamhället för just de ensamkommande barn som migrerar till Sverige och vad betyder dessa kulturmöten mellan dem?

För att ta mig an dessa frågor har jag valt att utföra en intervjustudie med dels ansvariga för Röda Korset och de Ensamkommandes förbund, dels några utvalda volontärer som arbetar som frivilliga. Som mina intervjuer kommer att visa har allt fler engagerat sig som frivilliga sedan den stora migrationsvågen under hösten 2015 för att hjälpa till med mottagandet av flyktingar, framförallt ensamkommande barn.

Just i integrationsarbetet är det civila samhället och dess frivilligas roll otroligt viktiga för etableringen av nyanlända samt att finnas till hands för stöd, agera som

⁴ Johan Von Essen et al., *Det Svenska Civilsamhället: En Introduktion* (Stockholm: Forum För Frivilligt Socialt Arbete, 2010), 44.

⁵ 4. KPMG, "Inledning," (December 2011). <https://www.kpmg.com/SE/sv/branscher/Ideella-organisationer/Documents/fakta%20och%20statistik%20om%20civilt%20samh%C3%A4lle%20och%20ideell%20sektor%20i%20Sverige.pdf>

⁶ 5. Arvsfonden, "inledning," (November 2007) http://www.arvsfonden.se/sites/default/files/article_reports/utvarderingsrapport_-_barn_och_migration.pdf.

informationsguider och skapa ett kontaktnätverk för de nyanlända.⁷ Det ligger även i Regeringens intresse att stärka och hålla regelbundna möten med organisationer i civilsamhället på grund av den flyktingkris vi idag står inför. Per Olsson Fridh som är statssekreterare har sedan en längre tid hållit dessa regelbundna möten med frivilligorganisationer i syfte att ta del av deras erfarenheter i arbetet med flyktingar samt för att kunna samverka med berörda aktörer för att kunna hantera situationen även på längre sikt.⁸ Detta visar att min uppsats belyser en fråga som är av relevans på olika nivåer i samhället. Min studie är ett hett och aktuellt ämne som har engagerat hela Europa och är därför av relevans att studera inom humanistiska Europastudier, där frågor som identitet, kulturer och språk är centrala.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka volontärernas egna berättelser om deras engagemang i arbetet med de ensamkommande och mötet mellan dem som jag kommer att definiera och förtydliga som kulturmöte i teorikapitlet. I studien får jag även reda på hur volontärerna ser på sin betydelse för de ensamkommande. Jag har valt att genomföra denna undersökning med hjälp av kvalitativa intervjuer där jag fördjupar mig i vissa frågor i syfte att få den intervjuade att berätta så mycket som möjligt för att kunna göra en djupgående analys av deras arbete. För att fördjupa analysen har jag utöver intervjuerna med volontärerna även intervjuat representanter för två organisationer: Röda Korset och de Ensamkommandes förbund där man tillsammans med sina volontärer arbetar för de ensamkommande.

För att kunna undersöka intervjupersonernas engagemang och betydelse har uppsatsens huvudfrågor varit:

- Hur berättar volontärerna om sitt engagemang och drivkraften bakom det i arbetet med de ensamkommande?

⁷ 5. Länsstyrelsen, "Inledning", Västmanlands län, <http://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/rapportserie/2015/Rapport2015-12-Det-civila-samhallet-och-integration.pdf>

⁸ Regeringskansliet, "Dialog med civilsamhället kring flyktingsituationen," 30e november 2015, besökt den 13e augusti 2016. <http://www.regeringen.se/artiklar/2015/11/dialog-med-civilsamhallet-kring-flyktingssituationen/>

- Hur framställs kulturmötet med de ensamkommande och vilka svårigheter och möjligheter medför det enligt volontärerna?

Mot bakgrund av deras berättelser får jag även veta någonting om hur volontärerna ser på det svenska civilsamhället samt en inblick i deras betydelse för de ensamkommande i samband med flyktingkrisen 2015.

1.2 Avgränsningar

Då uppsatsen har för avsikt att undersöka mötet mellan volontärerna och de ensamkommande samt engagemangets betydelse har jag valt att lägga mitt fokus på volontärernas egna berättelser och deras roll i arbetet med de ensamkommande. För att utföra min studie har jag valt att intervjua olika volontärer som arbetar med ensamkommande och även representanter för två frivilligorganisationer då jag vill få ett fördjupande perspektiv av hur civilsamhällets organisationer samt dess frivilligas roller ser ut i arbetet med ensamkommande barn. De frågor som kommer att behandlas täcker självklart inte in alla de tankar som finns kring civilsamhället men kommer definitivt ge läsaren en bild av volontärernas egna berättelser av hur man kan arbeta med de ensamkommande. Då jag gör en kvalitativ intervjustudie fokuserar jag mig mer på djupet snarare än på bredden i frågorna om hur och varför man engagerar sig som frivillig samt hur dessa kulturmöten behandlas. Precis som Kvale skriver så genom att utföra en kvalitativ forskningsintervju så försöker jag förstå världen ur de intervjuades synvinkel. En kunskap om hur deras arbete och engagemang byggs upp och på så sätt får jag en inblick i hur de arbetar trots att jag inte går in på djupet i alla detaljer i mina intervjuer.²

På grund av uppsatsens storlek samt tidsram har jag begränsat antalet intervjuer till fyra volontärer och två frivilligorganisationer: Röda Korset och Ensamkommandes förbund. Jag har valt att intervjua de respektive organisationerna då de tillsammans med sina volontärer samarbetar i arbetet med de ensamkommande samt för att få en

² Steinar Kvale and Sven-Erik Torhell, *Den Kvalitativa Forskningsintervjun* (Lund: Studentlitteratur, 1997), 9.

klar bild av hur man arbetar med de ensamkommande på en specifik plats. Nackdelarna med att endast rikta in sig på ett specifikt ställe är att jag inte får med bredden av civilsamhället och dess organisationer och allt de arbetar med. Att fokusera på just dessa två är till fördel för mig då de båda arbetar tillsammans i syftet att uppnå samma mål samt att min begränsning är en fördel när man gör en kvalitativ intervju för att kunna fördjupa sig i frågorna.

1.3 Tidigare forskning

I detta avsnitt kommer jag ta upp tidigare forskning som gränsar till mitt ämnesområde. Ämnet civilsamhället samt dess frivilligas roll och betydelse för ensamkommande flyktingbarn är något som det inte forskats mycket kring. Däremot finns det en hel del forskning om mottagandet av ensamkommande där civilsamhället kommer till tals samt även tidigare forskning om det civila samhället och medborgarnas roll. En studie som gjorts tidigare just om civilsamhället och medborgarnas roll är uppsatsen *Engagemangets villkor – Politiken för det civila samhället och medborgarnas roll* av Agnes Edén.¹⁰

En studie som har varit viktig för min uppsats är Länsstyrelsens rapport som heter *Det civila samhället och integration – en översikt* där vi kan läsa att Länsstyrelsen fått i uppdrag att inom mottagandet av vissa nyanlända invandrare ”verka för att stärka den civila sektorns roll, t.ex. genom att fler överenskommelser om integration med civila sektorn kommer till stånd.”¹¹

En av de få uppsatser jag hittat som handlat om civilsamhället och de ensamkommande är skriven av Amanda Sundberg och Tina Naga. Uppsatsen heter *Utan dig och mig är det ingenting*. Den berättar om Vimmerbymodellen där en idrottsförening ansvarar för projektets genomförande. Tanken är att hitta hållbarhet

¹⁰ Agnes Adén, ”Engagemangets villkor- Politiken för det civila samhället och medborgarens roll”, 1. Lunds Universitet 2014.

<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=4925556&fileOid=4936147>

¹¹ 5. Länsstyrelsen, ”Inledning”, Västmanlands Län, <http://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/rapport-serie/2015/Rapport2015-12-Det-civila-samhallet-och-integration.pdf>.

och långsiktighet gällande arbetet i mottagandet av ensamkommande barn och ungdomar.¹²

1.4 Disposition

Första kapitlet inleds med en introduktion, därefter kommer jag att presentera uppsatsens syfte och de frågeställningar som kommer att behandlas samt introducera tidigare forskning av ämnet och hur uppsatsen begränsas. Efter denna introduktion med syfte och frågeställningar kommer jag i kapitel två ge en bakgrund av det svenska flyktingmottagandet genom tiderna och det civila samhällets historiska bakgrund samt i korthet introducera de två organisationer som jag tittar närmare på: Röda Korset och Ensamkommandes förbund. I kapitel tre kommer jag att presentera de metoder och material som kommer att användas i min uppsats. I kapitel fyra kommer jag att föra en teoretisk diskussion om olika begrepp som kommer att återkomma och studeras i analysen samt djupare teoretiska reflektioner. I kapitel fem presenteras själva analysen och här kommer intervjuerna att stå i fokus. I kapitel sex kommer jag att föra en avslutande diskussion av min studie och i kapitel sju presenteras resultatet samt exempel på vidareforskning inom ämnet. Slutligen avslutas uppsatsen med en källförteckning.

2. En historisk kontextualisering

I detta kapitel kommer jag att ge läsaren en kort inblick i flyktingmottagandets historia för att läsaren ska få en bättre förståelse för den samtida flyktingkrisens historiska sammanhang. Jag kommer även att ge en kort inblick i hur det svenska civilsamhället har gått från folkrörelser till ett civilsamhälle samt göra ett kort nedslag i frågan om civilsamhället och de ensamkommande. Eftersom jag har valt att intervjua

¹² Amansa Sundberg & Tina Naga, "Utan dig och mig är det ingenting", Linnéuniversitetet 2013, 4. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:633744/FULLTEXT01.pdf>

Röda Korset och de Ensamkommandet förbund kommer jag också att presentera en kort bakgrund av dessa två organisationer.

2.1 Sveriges flyktingmottagande genom tiderna

Sverige har genom tiderna varit ett land till vilket folk har invandrat. Detta har haft en stor betydelse för landets historia, särskilt efter andra världskriget då invandringen ökade som mest.¹³ Efter andra världskriget var folk trötta på krig och ville skapa en hållbar lösning. Detta resulterade i den gemenskap vi idag kallar den Europeiska Unionen (EU) som gemensamt samarbetar för att uppnå mål om ett förenat Europa utan krig.¹⁴ Parallellt med detta antogs 1950 den Europeiska konventionen angående skydd för de grundläggande friheterna (Europakonventionen), som idag är ett av världens mest effektiva instrument till skydd för mänskliga rättigheter.¹⁵ Som en konsekvens av andra världskrigets flyktingproblematik antogs även år 1951 FN:s konvention angående flyktingars rättigheter.¹⁶

Sverige hade en stor arbetskraftsinvandring efter 1950-60 talen och då började invandringen att ändra karaktär för att så småningom domineras av flyktinginvandring och anknytningsinvandring.¹⁷ I slutet av 1960-talet infördes hårdare regler för de som ville komma till Sverige för att arbeta, dessa nya regleringar ledde till att den utomnordiska arbetskraftsinvandringen minskade.¹⁸

Under 1980-talet skedde det stora förändringar i världen som gjorde att flyktingpopulationen fördubblades. En betydande flyktingdebatt uppstod som ledde

¹³ Ingvar Svanberg & Mattias Tydén, *Tusen år av invandring: En svensk kulturhistoria*. (Stockholm: Gidlund 1992), 325.

¹⁴ EU-upplysningen, "Kort om EU:s historia". Besökt den 14e augusti 2016. <http://www.eu-upplysningen.se/Om-EU/EUs-historia/>

¹⁵ Regeringskansliet, "Europakonventionen och Europadomstolen." Besökt den 14e augusti 2016. <http://www.manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/europaradet/europakonventionen-och-europadomstolen>

¹⁶ Eva Rimsten, *"Jag Vill Bli Som Kofi": Ensamkommande Barn I Sverige Ur Ett Rättighetsperspektiv* (Stockholm: Rådgivningsbyrå för Asylsökande Och Flyktingar, 2006). 21.

¹⁷ Ingvar Svanberg and Mattias Tydén, *Tusen År Av Invandring: En Svensk Kulturhistoria* (Stockholm: Gidlund, 1992). 325.

¹⁸ Migrationsverket, "70-talets reglerade invandring". Besökt den 14e augusti 2014. <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Historik.html>

till att Regeringen fattade det så kallade decemberbeslutet 1989 som gjorde det svårare för flyktingar att söka asyl i Sverige.¹⁹ I samband med kriget på Balkan och den etniska utrensningen som föregick där tog Sverige dock emot ca 100 000 f.d. jugoslaver.²⁰

Sverige blev medlem i EU 1995 och 1999 bestämdes det att EU på sikt skulle skapa en gemensam asyl- och migrationspolitik.²¹ Ett regelverk som idag styr hur asylsökande ska fördelas inom EU är Dublinförordningen. Syftet med den är att se till att personer som har skyddsbehov snabbt kan få tillgång till en asylprövning och därigenom beviljas skydd i EU.²² Under 2000-talet kunde man se att samarbetet mellan EU-länderna tog fart, bl.a. så öppnades gränserna mellan de 13 Schengenländerna och visum beviljades till hela Schengenområdet. Sverige fick en ökning av EU-medborgare som tog sig hit för att arbeta.

Flyktingkrisen 2015 medförde att Sverige införde tillfälliga gränskontroller för att minska antalet flyktingar, samtidigt anpassades asylreglerna till EU:s miniminivå från att ha haft den mest generösa lagstiftning i EU.²³ Sett till antal invånare så är Sverige ett av de länder som har tagit emot flest flyktingar i EU²⁴, jämfört med hur det såg ut under andra världskriget där Sverige tillhörde de länder som tog emot minst antal flyktingar i början av kriget.²⁵ Under 2015 ansökte fler ensamkommande barn än någonsin asyl i Sverige. Sedan årsskiftet 2015/2016 har dock antalet minskat kraftigt då ID-kontrollerna på gränsen mellan Danmark och Sverige infördes.²⁶

¹⁹ Ingvar Svanberg and Mattias Tydén, *Tusen År Av Invandring: En Svensk Kulturhistoria* (Stockholm: Gidlund, 1992). 340-341.

²⁰ UNHCR: mot alla odds. "Sverige blir ett invandringsland." Besökt den 14e augusti 2016. http://www.motallaodds.org/factualweb/se/2.3/articles/1930_talet.html

²¹ Migrationsverket, 90-talet – etnisk rensning på Balkan. Besökt den 14e augusti 2016 <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Historik.html>

²² <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Den-aktuella-flyktingsituationen/Dublinforordningen.html>

²³ Migrationsverket, "2015 – flyktingkrisen." Besökt den 14e augusti 2016. <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Historik.html>

²⁴ Wolfgang Hansson, "Därför kommer majoriteten av alla flyktingar till bara två länder." Aftonbladet, 20e augusti 2015. Besökt den 14e augusti 2016. <http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/wolfganghansson/article21282974.ab>

²⁵ Michael Byström, "Historien om flyktingpolitiken visar att staten kan om den måste," Dagens Nyheter, 10e december 2015. Besökt den 14 augusti 2016. <http://www.dn.se/kultur-noje/kulturbatt/historien-om-flyktingpolitiken-visar-att-staten-kan-om-den-maste/>

²⁶ Migrationsinfo, "Ensamkommande barn," 22e april 2016. Besökt den 14e augusti 2016. <http://www.migrationsinfo.se/migration/sverige/asylsokande-i-sverige/ensamkommande-barn/>

2.2 Från folkrörelser till civilsamhälle – en kort historik

I detta kapitel kommer jag att förklara civilsamhällets historiska utveckling. Begreppet ”civilsamhället” är ett uttryck som har formats av en lång historia. Forskaren Lars Trädgårdh påpekar att begreppet var främmande för det svenska samhället fram till början av 1990-talet och att man innan dess använde sig av begreppet ”folkrörelser”.²⁷ Han menar också att civilsamhällets ursprung hänger ihop med det moderna demokratiska marknadssamhällets gradvisa genombrott i USA och Europa under 1800-talet. Det skapades många nya organisationer och föreningar som hade olika inriktningar så som politiska, religiösa etc.²⁸

Under de senare åren har den ideella sektorns roll förstärkts vad gäller välfärdsservice, bakgrunden till det är kommunernas ekonomiska bekymmer men även medborgarnas ökade krav på service. Den individuella valfriheten och den ökande pluralismen har också betydelse.²⁹ Regeringen har lagt en proposition *En politik för det civila samhället* där de lyfter fram civilsamhällets betydelse och tydliggör relationen mellan stat och det civila samhället. Regeringen vill i dialog med det civila samhällets organisationer förbättra förutsättningarna för att göra människor delaktiga och ge civilsamhället möjlighet att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden.³⁰ Då det civila samhället redan har en nyckelroll i integrationsarbetet idag är det även i Regeringens intresse att utveckla och stärka civilsamhällets roll i mottagandet av flyktingar.³¹ Man menar att det civila samhället är en viktig del i arbetet för demokrati och välfärd och för att kunna ge deras roll i samhället goda förutsättningar till att fortsätta och utvecklas behövs det ges bekräftelse och stöd i deras arbete. Länsstyrelsen nämner också att man även såg inom integrationsområdet att det civila samhället var en viktig aktör i etableringen av de nyanlända genom att

²⁷ Johan Von Essen et al., *Det Svenska Civilsamhället: En Introduktion* (Stockholm: Forum För Frivilligt Socialt Arbete, 2010). 7,12.

²⁸ Ibid. 16

²⁹ Johan Von Essen et al., *Det Svenska Civilsamhället: En Introduktion* (Stockholm: Forum För Frivilligt Socialt Arbete, 2010). 26.

³⁰ Regeringskansliet, ”En politik för det civila samhället.” 1a december 2009 ändrad 2a april 2015. Besökt den 14e augusti 2016.

<http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2009/12/prop.-20091055/>

³¹ 1. Länsstyrelsen, Det civila samhället och integration: en översikt, <http://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/rapportserie/2015/Rapport2015-12-Det-civila-samhallet-och-integration.pdf>

bl.a. ge värdefullt stöd, nätverk och kontakter för de nyanlända.³² Det civila samhället bedriver sitt arbete utifrån behov som man själva har identifierat. Detta gör att de inte enbart är ett komplement till förvaltningens verksamhet, utan större. Med anledning av att civilsamhället till stor del är beroende av projektmedel så är det svårt för dem att planera långsiktigt och det ställer även höga krav på administration och egenfinansiering som är svårt för civila samhällets organisationer att uppfylla.³³

2.3 Civilsamhället och de ensamkommande

Integration i civilsamhället är en rapport som Socialstyrelsen (2008) har gjort av en studie vars syfte var att analysera verksamheter och insatser som gjorts av frivilligorganisationer som hade som mål att bredda integrationen bland barn. I rapporten framkommer det bl a att asylprocessen upplevs som ett hinder för integrationen. Integrationsprocessen för de unga handlar ofta om att kunna anpassa sig i samhället samtidigt som de förväntas smälta in i omständigheter där deras egen kultur gäller. Det som lyfts fram som integrationsmål är oftast; förståelse, jämlikhet och att kunna ta till vara på de som klassas som det ”bra” utifrån olika kulturer.³⁴ Riksrevisionen har granskat om staten har lyckats skapa förutsättningar för det civila samhällets deltagande i mottagande, etablering och integration av nyanlända och konstaterar att utvecklingen inte har motsvarat förväntningarna. Att civilsamhället inte har medverkat i integrationsarbetet i den omfattning man trott har begränsat den mångfald av verksamheter som riksdag och regering anser behövs för att uppnå en mer effektiv etablerings- och integrationsprocess. Riksrevisionen menar att det finns ett behov av ytterligare åtgärder för att framkalla den mångfald man eftersträvar.³⁵ Som jag nämnt i introduktionen så har statssekreterare Per Olsson Fridh startat regelbundna möten med det civila samhällets organisationer för att diskutera bl.a.

³² Ibid, 5.

³³ Ibid, 6.

³⁴ Socialstyrelsen, Integrationsarbete i civilsamhället, april 2008.

http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8680/2008-123-10_200812310.pdf

³⁵ Länsstyrelsen rapportserie, Det civila samhället och integration: en översikt. Västmanlandlän 2015. Besökt 14e augusti 2016.

<http://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/rapportserie/2015/Rapport2015-12-Det-civila-samhallet-och-integration.pdf>

flyktingars situation. Syftet med detta är att samverkan ska fungera och att på lång och kort sikt kunna hantera situationen.³⁶

2.4 Röda Korset

1863 bildades Internationella Rödakorskommittén av Henry Dunant.³⁷

Röda Korset är neutralt och opartiskt, detta för att kunna arbeta med att lindra konsekvenserna i krig. De stater som skrivit under Genèvekonventionerna har accepterat att Röda Korset har en särställning vid eventuella konflikter, som neutral mellanhand som ska skydda och hjälpa människor när krig uppstår.

I Sverige så är Röda Korset aktiva i över 1000 lokala kretsar med 147 000 medlemmar och det är cirka 32 000 personer som arbetar som frivilliga. Röda Korset är engagerade inom en mängd områden. De bedriver bl. a behandlingscenter för flyktingar/migranter som lider av svåra trauman över det de upplevt och de driver även vårdförmedlingar för papperslösa migranter.

I arbetet med ensamkommande barn ser de till att deras rättigheter tas tillvara. De stödjer barnen/ungdomarna i asylprocessen och hjälper till att leta efter försvunna anhöriga. Andra aktiviteter kan vara att besöka boenden, anordna utflykter, hjälpa till med läsläsning och språkträning. Röda Korset arbetar även med t.ex. telefonrådgivning och samtalsgrupper för människor som drabbats av olika kriser eller problem.³⁸

³⁶ Regeringskansliet. "Dialog med civilsamhället kring flyktingsituationen." 30 november 2015. Besökt 14e augusti 2016. <http://www.regeringen.se/artiklar/2015/11/dialog-med-civilsamhället-kring-flyktingsituationen/>

³⁷ Göran Gunner and Elena Namli, *Allas Värde Och Lika Rätt: Perspektiv På Mänskliga Rättigheter* (Lund: Studentlitteratur, 2005). 72.

³⁸ Ibid, 73.

2.4.1 Ensamkommandes förbund

”Vi är ett förbund som styrs av självorganiserade ensamkommande barn från olika länder som själva är ensamkommande för ett tag sen. Vi har inte funnit någon organisation som representerade oss när vi kom till Sverige och det var den anledningen till varför vi startade föreningen.” – Ibrahim, ordförande för Ensamkommandes förbund.

Ensamkommandes Förbund är en förening som startades 2013 av ensamkommande för ensamkommande. Som Ibrahim, ordförande för Ensamkommandes förbund, nämner ovan är anledningen till grundandet av föreningen att de själva kände att de saknade representanter i de konstellationer som kämpade för deras rättigheter. De ville visa att de både kunde och ville representera sig själva.

Syftet med verksamheten är att göra sina röster hörda och se till att de får ett bra och värdigt bemötande i asylprocessen och att samhället tar hänsyn till deras rättigheter.

Ett annat syfte är att kunna stötta varandra.

Förbundet arbetar med olika aktiviteter för att skapa ett socialt nätverk för dessa barn/ungdomar. Bland annat ordnar de olika projekt i idrott, musik och teater, de arrangerar fester, studiecirkel, läger mm. Många av studiecirkelarna handlar om att få en bra start i Sverige, att man får lära sig om hur det fungerar i samhället. Genom att anordna seminarier, vara ute i skolorna och prata så vill förbundet att svenskarna ska lära känna dem bättre, de arbetar för att motverka rasism genom att sprida kunskap. I dagsläget finns det två registrerade lokalgrupper, en i Malmö och en i Ludvika. Fler är på gång för att kunna nå ut till alla ensamkommande som finns i landet.³⁹

3. Metod och material

I detta kapitel kommer jag att presentera urval och de metoder samt material jag använt mig av för att genomföra min studie. Jag har valt att använda mig utav två metoder som jag finner mest användbara för min uppsats. Då min uppsats är en kvalitativ studie har jag därför använt mig av kvalitativa intervjuer som jag sedan

³⁹ De Ensamkommandes förbund, ”Om oss.” Besökt 14e augusti 2016.
<http://ensamkommandesforbund.se/om-oss/>

studerar med hjälp av narrativ metod. Jag har valt att använda mig av den narrativa metoden då den studerar konstruktioner av verkligheten, vilket jag ämnar göra i min uppsats genom intervjupersonernas egna berättelser. I kapitlet kommer även min roll som forskare att diskuteras.

3.1 Kvalitativa intervjuer

Den metod som jag har använt mig av och finner mest lämplig utifrån syftet med min studie är kvalitativ intervju. Anledningen till detta är att jag vill ha fram intervjupersonernas upplevelser och deras syn på verkligheten. Jag intervjuade ett litet antal personer och gick istället på djupet i de intervjuerna. Den kvalitativa intervjun karakteriseras av ett intresse att fånga intervjupersonernas ståndpunkter till skillnad från den kvantitativa intervjun där forskarens intresse är i fokus.⁴⁰ Jag har valt att utföra semistrukturerade intervjuer. Till skillnad från en helt ostrukturerad intervju, som mer liknas vid ett vanligt samtal, styrs den semistrukturerade intervjun av en intervjuguide med frågor utifrån teman.⁴¹

Syftet och ämnet avgör hur en kvalitativ intervjustudie ska läggas upp. Det är viktigt att klargöra syftet med studien innan man påbörjar en intervjuundersökning, alltså det som är studiens ”varför”. Frågan ”vad” är också betydelsefull. Skaffa kunskap om det ämne som ska undersökas och även om olika intervjutekniker för att sedan kunna avgöra vilken som är bäst för din studie. Innan man tar itu med frågan ”hur” måste man ha besvarat frågan ”varför”.⁴² Vid en kvalitativ forskningsintervju betyder intervjuarens kunnande, känslighet och empati mycket när det gäller att ställa relevanta frågor. Det är också viktigt att intervjuaren har kunskap om det aktuella ämnet, för att kunna ställa frågor och kunna följa upp intervjupersonens svar, samt är medveten om sin egen roll och att hen påverkar intervjuprocessen. Intervjuaren som person spelar alltså stor roll vid kvalitativa intervjuer, till skillnad från t ex

⁴⁰ Alan Bryman and Björn Nilsson, *Samhällsvetenskapliga Metoder* (Malmö: Liber Ekonomi, 2002).

⁴¹ Alan Bryman and Björn Nilsson, *Samhällsvetenskapliga Metoder* (Malmö: Liber Ekonomi, 2002).

⁴² Steinar Kvale and Sven-Erik Torhell, *Den Kvalitativa Forskningsintervjun* (Lund: Studentlitteratur, 1997). 91-92.

kvantitativa metoder.⁴³ Om man använder sig av intervjuer så är det väsentligt att spela in och överföra det man spelat in till skrift.⁴⁴

För strukturens skull bör man använda en intervjuguide, där skriver man ner de ämnen man vill ta upp under intervjun och i vilken ordning de ska komma. Antingen kan guiden beskriva ämnena i stort eller så kan den innehålla frågor som är väl formulerade. Beroende av hur intervjun fortlöper så kan man välja att följa guiden strikt eller så kan det finnas behov av att ändra ordningsföljden eller till och med ställa olika följdfrågor.⁴⁵ Det viktiga är att intervjun får fram den intervjuades världsbild. För att registrera en intervju kan man använda sig av t ex en bandspelare för att kunna koncentrera sig bättre på ämnet och för att kunna lyssna av fler gånger även efter intervjun.⁴⁶

3.2 Narrativ analys

Narrativa analyser används bland annat för att rapportera resultat av intervjuanalyser, för att undersöka ett visst forskningsproblem eller en metod för att uppnå andra mål⁴⁷ men de flesta forskare tycks vara överens om att narrativ är redogörelse av något som har hänt.⁴⁸ Det är en berättelse som ska göra händelser mer begripliga för den vanliga människan.⁴⁹

I Anna Johanssons bok *Narrativ teori och metod* tar hon upp en metod för att analysera intervjuerna i sin helhet som utarbetats av Lieblich & Tuval-Mashiach & Zilber. Metoden är tydlig och konkret och därför lämplig att inleda analysen med. Man läser intervjuerna många gånger tills textens inriktning och huvudsakliga innehåll framgår. Tanken är att närma sig materialet utan att bestämma kategorier. I

⁴³ Ibid. 101-102

⁴⁴ Göran Bergström and Kristina Boréus, *Textens Mening Och Makt: Metodbok I Samhällsvetenskaplig Text- Och Diskursanalys* (Lund: Studentlitteratur, 2012). 235

⁴⁵ Steinar Kvale and Sven-Erik Torhell, *Den Kvalitativa Forskningsintervjun* (Lund: Studentlitteratur, 1997). 121.

⁴⁶ Ibid. 147

⁴⁷ Göran Bergström and Kristina Boréus, *Textens Mening Och Makt: Metodbok I Samhällsvetenskaplig Text- Och Diskursanalys* (Lund: Studentlitteratur, 2012). 233

⁴⁸ Ibid. 260

⁴⁹ Ibid.220

respektive intervju tittar man närmare på hur intervjupersonerna inleder och avslutar de olika avsnitten samt hur de använder värderande uttryck för att få fram centrala teman. Under analysarbetet utformar man fortlöpande sina tankar om de intryck man fått av materialet. När teman blir synliga så markeras dem så att man kan följa dem genom hela intervjun. Man bör speciellt lägga märke till sådana avsnitt inom temana som är oförenliga till innehåll och uttryck, t.ex. om berättelserna är detaljerade, kortfattade eller om de uttrycker en annan ton eller andra värderingar.⁵⁰

Läsningen och tolkningen av narrativ sker ofta genom användning av två begreppspar: holistiskt mot kategoriskt och form mot innehåll.⁵¹

Jag har använt mig av ett holistiskt synsätt som innebär att man ser det utifrån helheten, dvs. även hur andra interagerar med det jag undersöker.⁵² Johansson säger i sin bok att narrativ analys har som utgångspunkt att den kunskap vi frambringar om världen inte är objektiv eller en allmän sanning utan att den kan ses som en av många sanningar. Vår tolkning och uppfattning om världen är i ständig förändring, därför växlar också dess definition och innebörd.⁵³ Jag som forskare är också medveten om min egen roll i undersökningen, att mina tankar, känslor och erfarenheter spelar stor roll för slutresultatet. Att studien inte är en sanning utan min tolkning av berättelserna som utgår från intervjupersonernas perspektiv av verkligheten.

3.3 Urval och tillvägagångssätt

Min urvalsmetod till uppsatsen har varit pragmatisk, med andra ord så har jag valt de personer som varit tillgängliga och som passat in i urvalsgruppen. Jag kontaktade Röda korset och de Ensamkommandes förbund eftersom de arbetar med just den målgrupp som jag ville studera. Två av volontärernas namn fick jag genom Röda korsets ordförande, en annan arbetar jag själv tillsammans med som frivillig så honom

⁵⁰ Anna Johansson, *Narrativ Teori Och Metod: Med Livsberättelsen I Fokus* (Lund: Studentlitteratur, 2005).. 291

⁵¹ Göran Bergström and Kristina Boréus, *Textens Mening Och Makt: Metodbok I Samhällsvetenskaplig Text- Och Diskursanalys* (Lund: Studentlitteratur, 2012). 236.

⁵² Peter Öberg, *Livet Som Berättelse: Om Biografi Och Åldrande* (Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, 1997). 71.

⁵³ Anna Johansson, *Narrativ Teori Och Metod: Med Livsberättelsen I Fokus* (Lund: Studentlitteratur, 2005). 26.

frågade jag på plats och den fjärde personen fick jag kontakt med via en kompis. Jag valde att använda mig av en intervjuguide så att jag försäkrade mig om att jag ställde samma frågor till alla intervjupersonerna. Under mina intervjuer med respektive person spelade jag in mina samtal på telefonen för att sedan lyssna av dem när jag kom hem. Då lyssnade jag och antecknade samtidigt hela konversationerna på datorn för att sedan kunna göra min analys utifrån detta.

3.3.1 Intervjupersonerna

I detta kapitel kommer jag att presentera de olika personerna som jag har intervjuat för min studie. Intervjupersonerna har godkänt att jag använder mig av deras riktiga namn i min uppsats.

Emelie arbetar som verksamhetsutvecklare på Malmökretsen som är den lokala Rödakorsföreningen i Malmö. Hennes uppdrag är att stötta de verksamheter som drivs av frivilliga, vara lyhörd för behov i Malmö samt starta upp frivilligverksamheter som möter det behovet.

Ibrahim kom själv som ensamkommande flyktingbarn till Sverige 2010 och är nu ordförande i de Ensamkommandes förbund.

Taffan arbetar som frivillig på olika håll i världen där behov finns. Hon kom själv som flykting när hon var barn från Kurdistan tillsammans med sin mamma och syster.

AliReza har endast varit i Sverige en kort tid, men arbetade som frivillig redan som barn hemma i Iran där han hjälpte sin pappa som var socialarbetare. Arbetar sedan i höstas som frivillig inom Röda korset på boende för ensamkommande. AliRezas intervju gjordes på engelska eftersom han behärskar det engelska språket bättre än svenska och hans svar kommer även att stå på engelska i min uppsats.

Sarah arbetar som frivillig inom Röda korset tillsammans på samma boende som AliReza. Hon har också arbetat sedan i höstas då flyktingströmmen var som värst och Göran är idag pensionär och arbetar som frivillig med svenskt språk för ensamkommande på mötesplats Otto för Röda Korset.

3.4 Validitet och reliabilitet

Inom forskningen använder man begreppen validitet och reliabilitet för att beskriva hur trovärdig forskningsprocessen varit.⁵⁴ Jag kommer här att behandla begreppen utifrån ett kvalitativt angreppssätt samt diskutera hur min uppsats förhåller sig till dessa.

Undersöker metoden verkligen det den säger sig undersöka? Validitet har att göra med precisionen i resultaten. Hur säker är vår mätning? Det är viktigt att vara tydlig och försöka övertyga läsaren om att de val som är gjorda är de mest rimliga.⁵⁵ För att kontrollera validiteten bör forskaren ständigt ifrågasätta och teoretiskt kontrollera sina resultat.⁵⁶ I min undersökning stärker jag validiteten genom att på ett tydligt sätt återge hur jag gått tillväga för att samla in information. Under intervjun har jag försökt få intervjupersonerna att berätta så mycket som möjligt för att få svar på mina frågeställningar. Jag har ställt följdfrågor för att få fram en mer detaljerad bild och på så sätt stärkt validiteten. Vissa uttalanden har jag återgett i form av citat från intervjuerna. Alla intervjuer är inspelade och transkriberade.

Reliabilitet kan förklaras med begreppet tillförlitlighet eller frånvaron av slumpmässiga mätfel.⁵⁷ Påverkas intervjupersonen av intervjuaren eller hade intervjupersonen gett samma svar även till en annan intervjuare? Vi människor är dock inte statiska utan förändras hela tiden.⁵⁸ En fullständig reliabilitet blir omöjlig att uppnå eftersom det är människor jag undersökt och deras åsikter och upplevelser kan förändras. Som intervjuare så påverkar jag också de jag intervjuar bara genom att jag är jag, det går inte att vara neutral. Däremot så har jag använt mig av en semistrukturerad intervjuguide där jag i förväg har skrivit ner frågorna och detta kan öka reliabiliteten. Jag tror inte heller att svaren skulle bli så mycket annorlunda även

⁵⁴ Steinar Kvale and Sven-Erik Torhell, *Den Kvalitativa Forskningsintervjun* (Lund: Studentlitteratur, 1997). 263.

⁵⁵ Ann-Marie Ekengren and Jonas Hinnfors, *Uppsatshandbok: Hur Du Lyckas Med Din Uppsats* (Lund: Studentlitteratur, 2006). 75, 77.

⁵⁶ Steinar Kvale and Sven-Erik Torhell, *Den Kvalitativa Forskningsintervjun* (Lund: Studentlitteratur, 1997). 265-266.

⁵⁷ Ann-Marie Ekengren and Jonas Hinnfors, *Uppsatshandbok: Hur Du Lyckas Med Din Uppsats* (Lund: Studentlitteratur, 2006). 75.

⁵⁸ Steinar Kvale and Sven-Erik Torhell, *Den Kvalitativa Forskningsintervjun* (Lund: Studentlitteratur, 1997). 246.

om de ställts av någon annan eftersom intervjupersonerna frivilligt svarar på frågorna. På grund av att jag har använt mig av frågor och olika teman så kan man säga att om jag skulle göra om intervjuerna så skulle jag ställa samma frågor igen.

4. Teoretiska reflektioner

I detta kapitel kommer jag att definiera olika begrepp som kommer att återkomma under uppsatsens gång samt föra en teoretisk diskussion kring vissa fenomen som både är relevanta och viktiga för uppsatsen. De begrepp som jag kommer att diskutera i följande kapitel är: ensamkommande barn och deras situation, det svenska civilsamhället enligt forskarna, människors engagemang samt identitet och möten.

4.1 Begreppet ensamkommande barn och deras situation

”Ett ensamkommande barn är en person under 18 år som är åtskild från båda sina föräldrar eller från en person som enligt lag eller sedvana har det primära ansvaret för barnet” – UNCHR⁵⁹

Det finns ingen enhetlig definition av begreppet ensamkommande barn men har trots det använts under de senaste åren i Sverige.⁶⁰

Gruppen ensamkommande barn som kommer till Sverige är blandad. Det de har gemensamt är deras erfarenhet av flytt från sina föräldrar, släktingar, miljö och sitt sociala nätverk. De flesta kommer från platser där det pågår våldsamma konflikter och många av de som kommer har varit utsatta för svåra upplevelser, både innan flykten och under flykten. Detta innebär att många har fått allvarliga psykiska symptom. Som Socialstyrelsen betonar i sin rapport behöver de ensamkommande som kommer hit trygghet och bra relationer till vuxna förebilder. De behöver bemötas med

⁵⁹ Utrikesdepartementet, *Mottagandet Av Barn Från Annat Land Som Kommer till Sverige Utan Medföljande Legal Vårdnadshavare (s.k. Ensamkommande Barn)* (Stockholm: Fritze, 2004). 19.

⁶⁰ Utrikesdepartementet, *Mottagandet Av Barn Från Annat Land Som Kommer till Sverige Utan Medföljande Legal Vårdnadshavare (s.k. Ensamkommande Barn)* (Stockholm: Fritze, 2004). 18.

respekt och få möjlighet att själva delta i frågor som rör dem. Det är viktigt att fokusera på boende, utbildning och stöd i den egna kompetensen. Här behövs ett samarbete mellan olika myndigheter, verksamheter, ideella organisationer samt privatpersoner för att kunna tillgodose barnets behov.⁶¹ Problemen för de ensamkommande tar inte slut i och med att de kommit hit. Många av barnen hamnar i en krissituation när de väl får besked om uppehållstillstånd för då inser de att de ensamma ska klara av att leva vidare här utan anhöriga, med ett språk de inte behärskar och en kultur som de kanske inte förstår sig på, samma sak om de får avslag på sin asylansökan, då rasar deras drömmar. De har kanske inga släktingar kvar i livet och vet inte vart de ska ta vägen. Många känner att det är ett reellt hot mot deras liv.⁶²

4.2 Det svenska civilsamhället enligt forskarna

I detta kapitel kommer begreppet det civila samhället diskuteras ur en forskares synvinkel för att läsaren ska få en förklaring till vad det civila samhället är och gör. Civilsamhället kan definieras som en sfär som är skilt från staten, marknaden samt det enskilda hushållet och är ett begrepp som både förekommer i det akademiska samtalet samt inom politiken.⁶³ Det civila samhället består av verksamheter och organisationer som drivs av det ideella engagemanget som människor har gemensamma intressen för.⁶⁴ Hur vi människor uppfattar civilsamhället beror dels på hur politiker har förmedlat bilden av det svenska civilsamhället, dels hur forskarna arbetat med att kartlägga och analyserat civilsamhället.⁶⁵

I boken *Det svenska civilsamhället* kan vi läsa att den svenska forskarvärlden förhöll sig skeptisk till begreppet ”civilt samhälle” när det började användas i en svensk kontext i början av 1990-talet. De ansåg begreppet luddigt och var ovilliga att

⁶¹ Socialstyrelsen, Ensamkommande barn och unga.

⁶² Ibid.

⁶³ Johan Von Essen et al., *Det Svenska Civilsamhället: En Introduktion* (Stockholm: Forum För Frivilligt Socialt Arbete, 2010). 7.

⁶⁴ ”Civila samhället.” Regeringskansliet. Besökt 14e augusti 2016.

<http://www.regeringen.se/regeringens-politik/civila-samhallet/>

⁶⁵ Johan Von Essen et al., *Det Svenska Civilsamhället: En Introduktion* (Stockholm: Forum För Frivilligt Socialt Arbete, 2010). 29.

använda sig av begreppet eftersom det var politiskt laddat och främmande för den akademiska världen.⁶⁶ Professorn och forskaren Erik Blennberger gjorde 1993 en analys av begrepp och modeller och skrev följande:

”Ett klassiskt uttryck som på senare tid fått ökad användning är civilt samhälle. Det har knappast en etablerad aktuell betydelse, men används inte sällan i samband med polemik mot den offentliga sektorn, ibland också mot marknaden. Vi har funnit det äventyrligt att använda uttrycket eftersom det i aktuellt språkbruk har viss karaktär av slagord.”⁶⁷

Välfärden ansågs vara den offentliga sektorns uppdrag men det blev ifrågasatt när begreppet introducerades. Syftet var tydligt med att kritisera den svenska modellen för samarbete mellan stat, folkrörelser och näringsliv. Kritiken gällde sammanblandningen av stat och civilsamhälle. Man menade att civilsamhället borde vara oberoende av staten och fungera som en motverkande faktor till denna.⁶⁸

År 1999 kom skriften *Civilsamhället* ut av statsvetaren Erik Amnå där han presenterade nya forskningsresultat som visade på civilsamhällets viktiga roll för både demokrati, social integration och välfärd.⁶⁹ Sedan många år så har det gjorts befolkningsundersökningar där man ställt frågor till befolkningen om vad det ideella arbetet har för samhällsbetydelse. Få personer uppfattar det som ett hot mot statliga och kommunala verksamheter utan understryker det ideella arbetets egenvärde. Däremot så anser man att om regeringen tog sitt fulla ansvar skulle det inte finnas något behov av frivilligt arbete, denna uppfattning har ökat sedan 1990-talet. Anledningen till detta kan bero på att en del ideella arbeten närmar sig områden som stat och kommun har ansvar för.⁷⁰

⁶⁶ Johan Von Essen et al., *Det Svenska Civilsamhället: En Introduktion* (Stockholm: Forum För Frivilligt Socialt Arbete, 2010). 24.

⁶⁷ Ibid. 24

⁶⁸ Tobias Harding, *Framtidens Civilsamhälle: Underlagsrapport 3 till Framtidskommissionen*. 23.

⁶⁹ Johan Von Essen et al., *Det Svenska Civilsamhället: En Introduktion* (Stockholm: Forum För Frivilligt Socialt Arbete, 2010). 24-26.

⁷⁰ Ibid. 53

Med detta kapitel vill jag visa att civilsamhället är en fråga som berör olika nivåer i samhället men för min del i studien är det ännu viktigare att titta på varför människor engagerar sig vilket jag gör nedan.

4.3 Varför engagerar sig människor?

I det svenska civilsamhället finns många ideella organisationer, både stora och små där folk engagerar sig som frivilliga. Johan von Essen och Lars Svedberg förklarar i boken *Det svenska civilsamhället* att det civila samhället har en stor betydelse för de människor som arbetar ideellt inom organisationerna. Det kan vara ett sätt för dem att ”gestalta sitt medborgarskap, ett sätt att fördriva tiden, hitta en gemenskap utanför hemmet eller ett identitetsprojekt”.⁷¹ Volontärbyrån har i en undersökning bland annat frågat tusentals volontärer varför de engagerar sig som frivilliga och vad de får ut av sitt engagemang. Majoriteten av de volontärer som blivit tillfrågade har svarat att de gör det dels för att hjälpa och stödja andra, dels för att de känner att de får nya kunskaper och erfarenheter.⁷²

Enligt sociologen Andrew Giddens så engagerar sig människor för att öka sitt inflytande och utöka sitt kontaktnät. Att skaffa sig fördelar genom att vara medlem i en organisation kallar sociologer för socialt kapital. Genom dessa kontakter har människor möjlighet att nå sina mål. Är man aktiv i en förening så känner man ofta ett större engagemang och även en större tillhörighet.⁷³

När människor engagerar sig i flyktingar så uppstår kulturmöten som har att göra med identitet, därför ska jag nu titta närmare på identitet och kulturmöten som är kärnan i min uppsats.

⁷¹ Ibid. 31.

⁷² Varför engagerar sig människor ideellt? Volontärbyrån. Besökte 14e augusti 2016.

<https://www.volontarbyran.org/artiklar/varfor-engagerar-sig-manniskor-ideellt>

⁷³ Anthony Giddens and Philip W. Sutton, *Sociologi, sjunde upplagan* (John Wiley & Sons, 2013). 559.

4.4 Identitet och möten

Syftet med min uppstats är att studera mötet mellan volontärerna och de ensamkommande, det här mötet kan kallas för ett kulturmöte. Hur definieras ett kulturmöte och vad betyder det att möta en annan människa? Enligt filosofen Martin Bubers är relationen kärnan i möten och inte individen. Han menar att världen skapas genom relationer och att det finns två sätt att relatera till sin omgivning. Det ena förhållningsättet är Jag-Det där jag som person ser den andra ”utifrån” som ett objekt, där man skapar en gräns mellan jaget och den andra. Det andra förhållningssättet är Jag-Du där jag som person istället står inför den andra som ett subjekt där mötet med den andra blir mer gränsöverskridande. Ett kulturmöte handlar om den inställning som vi själva har till den andra, om hur vi vill bli bemötta samt de tolkningar av det som är främmande som görs av de människor som är inblandade i mötet.⁷⁴ Kulturmöten har att göra med identitet som kommer att illustreras nedan.

Zygmunt Bauman talar om begreppet ”vi och de” i boken *Att tänka sociologiskt* och menar att skillnaden mellan ”vi och de” inte bara står för två skilda grupper av människor, utan står även för två olika attityder. De som tillhör gruppen ”vi” är de som man känner en tillhörighet till, ett förtroende, trygghet, tillgivenhet och samarbetsvilja medan ”dem” står för den ”främmande” gruppen som man inte tillhör eller vill tillhöra, en grupp man känner rädsla för, misstänksamhet och motvilja. Inom sociologin beskrivs skillnaden mellan ”vi och dem” som en skillnad mellan ”ingrupp” och ”utgrupp” och Bauman menar att de två begreppen kompletterar och betingar varandra och kan endast förstås av varandra.⁷⁵ Det är andras intryck som ger en individ dess virtuella sociala identitet. Hur en person uppfattar sig själv är den faktiska sociala identiteten och när inte samhället delar samma syn som personen gör, uppstår identitetsproblem för individen. Det kan leda till att den sociala identiteten skadas och det kan göra att individen tar avstånd både från sig själv och från samhället.⁷⁶ Enligt Giddens så påverkas vårt beteende av den kulturella miljö vi föds

⁷⁴ Ruth Illman, Peter Nynäs, *Kultur, människa, möte – Ett humanistiskt perspektiv*, (Lund: Studentlitteratur, 2005). 49-52.

⁷⁵ Zygmunt Bauman, Tim May, and Suzanne Almqvist, *Att Tänka Sociologiskt* (Göteborg: Korpen, 2004). 53,54.

⁷⁶ Erving Goffman, *Stigma: Den Avvikandes Roll Och Identitet* (Stockholm: Norstedts, 2011). 142,143.

in i och växer upp i. Vi interagerar med andra människor från det att vi föds till att vi dör och detta påverkar våra personligheter men socialisationen ligger även till grund för vår individualitet och frihet. Vi får vår identitet genom socialisationen och även vår förmåga till självständiga tankar och handlingar.⁷⁷ De viktigaste identitetskällorna omfattar kön, sexuell läggning, etnicitet och samhällsklass. Han säger också att inget samhälle kan existera utan en kultur. Vi människor skulle inte vara ”männliga” och inte ha något språk att kunna uttrycka oss med.⁷⁸ Precis som Giddens menar Illman och Nynäs att människan är en del i ett sammanhang och påverkas av sin omgivning och sin uppväxt. Människor får erfarenhet av att göra egna val och dessa erfarenheter gör att ens perspektiv förändras.⁷⁹

Hur påverkar kulturen oss i mötet med andra människor? Forskarna Eva Hedencrona och Dora Kós-Dienes säger i sin bok *Tvärkulturell kommunikation i förskola och skola* att man ska se kulturen men att man inte ska förblindas av den. Man kan fokusera sig på individens personliga egenskaper samt dennes strävan att anpassa sig till den gällande kulturen i det nya landet.⁸⁰ Det behöver inte alltid handla om de identitetskällorna som jag nämnt ovan utan kan även vara t.ex. att man känner tillhörighet med sina grannar i ett samhälle där ens familj har bott i flera generationer och därför avvisar personer som flyttar dit trots att det inte finns annat avvikande än just det att de är nyinflyttade i samhället.⁸¹ För att kunna identifiera sig själv så behöver människan kultur för att skapa meningsfullhet och samhörighet med sin omvärld. Även om man tillhör samma kultur kan man uppfatta sig själv och sin omgivning på många olika sätt.⁸² Illman & Nynäs menar vidare att kulturmöten alltid är tolkningar av den andre som baseras på de värderingar vi bär med oss från vår uppväxt och de intryck vi får då.⁸³ Språket kan också vara en faktor som bidrar till att glappet mellan vi och dem blir större. Berger och Luckmann säger att vi uppfattar och

⁷⁷ Anthony Giddens, Karen Birdsall, and Björn Nilsson, *Sociologi*(Lund: Studentlitteratur, 2003). 43.

⁷⁸ Anthony Giddens, *The Third Way: The Renewal of Social Democracy* (Malden, MA: Polity Press, 1998). 34.

⁷⁹ Ruth Illman & Peter Nynäs. *Kultur, människa, möte: ett humanistiskt perspektiv*. (Lund: Studentlitteratur 2005). 38f, 63.

⁸⁰ Eva Hedencrona & Dora Kós-Dienes, *Tvärkulturell kommunikation i förskola och skola*. (Lund: Studentlitteratur, 2009). 33.

⁸¹ Norbert Elias and John L. Scotson, *Etablerade Och Outsiders: En Sociologisk Studie Om Grannskapsproblem* (Lund: Arkiv, 1999). 2.

⁸² Ruth Illman & Peter Nynäs. *Kultur, människa, möte: ett humanistiskt perspektiv*. (Lund: Studentlitteratur 2005). 40-43.

⁸³ Ibid. 62

producerar med hjälp av språket,⁸⁴ och det blir ett verktyg som ger individerna hjälp med hur de ska bete sig i olika situationer. När individen lär sig det nya språket, lär den sig även ett beteende.⁸⁵ Nu har vi tittat på teorier kring kulturmöten och nu ska vi titta på hur det kan se ut i praktiken.

5. Analys

I följande kapitel har jag för avsikt att presentera resultatet av de intervjuer jag utfört under min studie genom att analysera deltagarnas berättelser i förhållande till de teoretiska begreppsdiskussionerna jag fört i tidigare kapitel. Jag kommer att presentera ett analyskapitel som står på ”två ben” där den första är en analys av de två expertintervjuerna jag har gjort med ansvariga för organisationerna. Den andra delen är en analys av intervjuerna med volontärerna. Jag har först valt att noggrant lyssna på de intervjuer som genomförts samt tematisera det som framträdde under samtalen som fångade mitt intresse samt det som jag anser vara relevant för min studie. För att på bästa sätt få fram det viktiga ur dessa samtal kommer jag att göra underkapitel på varje tema som framträtts och framförallt är viktiga för intervjupersonerna då dessa teman dyker upp i många av mina intervjuer och sedan kommer jag att presentera de intervjuades svar genom att plocka ut enstaka citat från de intervjuades svar samt göra en kort tolkning av dessa.

5.1 Organisationerna i fokus

De teman som har framträtt under intervjuerna som jag ansett vara viktiga att belysa är: organisationernas roll och arbete, engagemangets betydelse och de ensamkommandes situation. I samtalen med respektive ansvarig för organisationerna har inte fokus lagts på mötet med de ensamkommande eftersom det är mötet mellan volontärerna och de ensamkommande som har varit av vikt i min studie.

⁸⁴ Peter L. Berger, Thomas Luckmann, and Synnöve Olsson, *Kunskaps sociologi: Hur Individen Uppfattar Och Formar Sin Sociala Verklighet* (Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1998). 179

⁸⁵ Ibid. 84-85

5.1.1 Organisationernas roll och arbete

Båda representanterna för organisationerna fick svara på vilken roll och vad för arbete deras respektive organisationer har med de ensamkommande. Deras svar kan indelas i fyra områden: integration, mottagande, ansvar och samarbete.

Som det har framkommit under intervjuerna så är experterna inne på samma spår som forskarna inom civilsamhället och menar att civilsamhället har en stor roll. Precis som jag nämnt i tidigare kapitel kan vi se hur Erik Amnås i sin skrift *Civilsamhället* beskriver det civila samhällets betydelse både vad gäller demokrati, social integration och välfärd. Ibrahim berättade om hur de ensamkommande många gånger kan känna sig förvirrade och inte vet vart de ska vända sig för att få all information som de behöver. Då fyller organisationer som både de Ensamkommandes förbund och Röda Korset en viktig funktion genom att finnas tillhands. En plats där de ensamkommande kan känna sig trygga och kan förlita sig på den personal som finns där. Att uppfylla ett trygghetsbehov är viktigt för den enskilde och just detta tar Socialstyrelsen upp i sin rapport om ensamkommande barn.⁸⁶

Emelie berättar att Röda korset alltid finns där behovet är som störst och just under den stora flyktingströmmen som pågick under hösten 2015 fanns de på plats på Malmö Central i samarbete med bl.a. de Ensamkommandes förbund och Rädda Barnen. Både Emelie och Ibrahim punkterar att just mottagandet av de ensamkommande är kommunens ansvar och att det inte är deras sak att ta över det ansvaret men att det är viktigt att samarbeta. Ibland försöker kommunerna lägga över ansvaret på frivilligorganisationerna, men det gäller att vara väldigt restriktiv med det och ha en dialog. Även om ideella organisationer och ideella idéburna verksamheter ibland har större effekt i sitt arbete än vad kommunen har så går det inte att bara ta över deras ansvar. Emelie säger:

⁸⁶ Integrationsarbete i civilsamhället. Socialstyrelsen. April 2008. Besökte 14e augusti 2016. http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8680/2008-123-10_200812310.pdf

”Självklart finns det fördelar med att ta hjälp av de idéburna, vi kan frivillighet, vi kan engagera människor. Vi kan göra många saker mycket bättre men hade vi haft en perfekt värld med ett välfungerande socialt system så hade vi ju inte behövt.”

Under samtalet ställde jag även frågan ifall de anser att det är bra att staten förlitar sig på frivilligorganisationers arbete. Där var svaret inte lika konkret och det blev en liten diskussion kring detta. Båda två tycker att stat och kommun ska kunna klara av sitt uppdrag och Ibrahim säger också att kommunens ansvar inte tar slut efter kontorstid. Att man inte kan lämna över ansvaret till föreningslivet efter kl. 17.00.

Organisationerna arbetar aktivt med olika aktiviteter för de ensamkommande som görs tillsammans med volontärerna för respektive organisation. Något båda organisationerna bl. a. arbetar med är läxhjälp, svensktäning och matlagning tillsammans med de ensamkommande. Det viktiga är att de ensamkommande känner en social samhörighet och att de har någon att prata med och som lyssnar på vad de har att säga. Organisationerna samarbetar ofta med varandra och Ibrahim berättar att om det är någon aktivitet som de inte har råd med så skickar de ”sina medlemmar” till en annan organisation som har bättre förutsättningar att tillhandahålla den aktiviteten. Han fortsätter med att säga att hade det inte varit för deras volontärer hade de inte kunnat ha sina 27 olika aktiviteter per vecka så på så sätt ser man vilken viktig roll de frivilliga har. Ibland kan man som volontär känna sig maktlös inför vissa situationer som kan uppstå i mötet med de ensamkommande som t.ex. har mist sina anhöriga eller fått avslag på sin asylansökan. Barn och ungdomar i dessa situationer är svåra att hantera eftersom de ofta mår väldigt dåligt psykiskt. Som jag nämnt i tidigare kapitel så visar Socialstyrelsen också på att både i händelse av avslag på sin asylansökan eller att de får uppehållstillstånd så hamnar de ensamkommande i en krissituation när de inser konsekvenserna av avslag/tillstånd. Om man inte vet om man får stanna i landet eller inte påverkar naturligtvis också ungdomarnas motivation och de blir svåra att nå. Det skapar svårigheter och har stor betydelse i arbetet med ungdomarna.

Vad finns det då för lösningar för flyktingkrisen och hur ska den hanteras? Både två pratar om EU:s bristande förmåga att hantera situationen och att det som är viktigt att lösa är säkra flyktvägar. EU måste enas om ett sätt att ta emot flyktingar på ett humanitärt sätt utan att de ska behöva riskera sina liv genom att sätta sig i små båtar och försöka ta sig över Medelhavet.

”Något Röda Korset lobbar väldigt mycket för är att säkra flyktvägar, de ska inte behöva ta sig över medelhavet.” - Emelie

I dagens flyktingkris och med de nya gränskontrollerna så säger båda representanterna att deras arbete påverkas negativt. Emelie tar upp en fråga om framtida väntetider som det ska komma besked om i år, vad som händer med en människa som behöver vänta på asyl en längre tid, som inte har rätt till ett personnummer, inte kan läsa Svenska för invandrare och inte heller kan börja arbeta. Här finns ett stort behov hos människor som inte Röda Korset eller de Ensamkommandes förbund kommer kunna fylla.

5.1.2 Engagemangets betydelse och de ensamkommandes situation

Emelie och Ibrahim fick här svara på varför människor engagerar sig och vilken betydelse de tror volontärernas arbete har för de ensamkommande. De betonar följande faktorer: Medias påverkan, kontakter och andras syn på engagemanget.

Deras syn på medias påverkan samspelar med min egen syn. Om jag pratar utifrån egna erfarenheter så måste självklart människor ha ett brinnande intresse för de frågor de engagerar sig i och de frågor som organisationen driver. En annan faktor som jag personligen tänker spelar stor roll är våra känslor. Hur påverkas människan av bilder och nyheter som vi ser runt omkring oss? Under hösten 2015 spreds en bild på den afghanska pojken Alan Kurdi som drunknade och spolades upp på stranden vid Medelhavet. Nu hörde jag inte bara om flyktingkrisen på nyheterna utan nu hörde jag det från alla håll och kanter. Helt plötsligt fick folk upp ögonen för hur verkligheten egentligen såg ut utanför Sverige och resultatet blev att folk ville hjälpa till med det de själva kunde bidra med. Även frivilligorganisationerna märkte en stor skillnad efter denna händelse, de blev kontaktade av massor av människor som ville engagera sig. Emelie säger:

”Bilden av barnet som drunknade. Folk fick nog, även om jättemånga flyktingar kommit innan bilden publicerades så var det inte förrän då folk rusade till Malmö C för att göra någonting”

Under intervjun diskuterade Ibrahim om volontärernas bild av de ensamkommande och vilka insikter de får via sitt engagemang. Han menar att volontärerna får en annan bild än den som förmedlas via media när de väl börjar arbeta. Det är här det uppstår ett gränsöverskridande kulturmöte, där vi vill och vågar se likheterna framför olikheterna precis som Bubers var inne på och som jag nämnt tidigare i teorin. Kulturmötet är tolkningen av det vi upplever i det som är främmande och i det som förenar oss.

Båda organisationerna är beroende av sina volontärer och säger att de är jätteviktiga för verksamheten. Deras roll är inte yrkesmässig och Emelie säger att de pratar väldigt mycket med sina volontärer om medmännisklighet, om att vara medmänniska. Stor vikt läggs på nätverksträffar där volontärerna får träffa varandra, utbyta erfarenheter och kunna diskutera. För Ibrahim som själv kommit till Sverige som ensamkommande menar att många engagerar sig för att få kontakter som kan hjälpa senare i livet, att få möjlighet att lära sig och få ta del av andras erfarenheter och även att bli inspirerade av andras arbete. Här ser vi precis som jag nämnt tidigare i min uppsats att de ungas ideella engagemang ger dem kunskaper och kompetenser för resten av livet. Att vara ideellt engagerad i en förening kan ses som en språngbräda in i samhället, inte minst för exkluderade grupper. Både Emelie och Ibrahim tror att volontärernas arbete har stor betydelse för de ensamkommande, att folk blir inspirerade och motiverade. I nedanstående citat ser vi ett bevis på att frivilligt arbete ger resultat. Emelie säger: *”Ett tydligt resultat är att ungdomar kommer tillbaka och säger bl.a. ”jag valde att utbilda mig till ingenjör för att du inspirerade mig till det”.*

Ibrahim som själv är ensamkommande flyktingbarn vet vad ungdomarna har för behov och vad som är viktigt. Detta gör att man får en sorts gemenskap som kan vara svårare att få i andra förbund.

Hur ser frivilligorganisationerna på de ensamkommandes situation? Under intervjun fick Ibrahim och Emelie svara på hur de ser på situationen och vilka problem som kan uppstå i arbetet med de ensamkommande. Emelie menar att det är ett måste att prata om integrationen nu– *vad händer sen?* Väntetiden för asyl är idag upp till två år. Vad händer med en människa som behöver vänta så länge på asyl? Under denna väntetid har man varken rätt till ett personnummer, läsa svenska för invandrare eller arbeta. Många av de som kommer är högtbildade och vill snabbt komma ut i arbetslivet vilket inte går på grund av brist i det svenska språket och för att lära sig svenska måste de först ha uppehållstillstånd. Det blir en ond cirkel. Ibrahim säger: *”Vi träffar på många som mår dåligt över de tillfälliga uppehållstillstånd som regeringen infört, de blir omotiverade eftersom de inte vet hur länge de får vara kvar i Sverige.”*

Som nämnt tidigare så är språket ett hinder i mötet med de ensamkommande och Emelie menar att ett komplement till SFI (svenska för invandrare) måste finnas så de nyanlända får möjligheten att snabbt lära sig svenska under väntetiden på uppehållstillstånd. Detta är inte något frivilligorganisationerna har möjlighet att erbjuda utan det de erbjuder är svenskträning som sker via möten mellan de ensamkommande och de frivilliga.

”Ibland kan det ske kulturella missförstånd, det kan handla om små saker, på grund av brist i språket.” säger Ibrahim

Brister i språket kan medföra osäkerhet för en person. Kan man inte språket är det svårt att förstå kulturen och känner man sig inte som en del av kulturen försvåras det integrationen och därmed försvåras det gränsöverskridande mötet. I en organisation som Ensamkommandes förbund kan det vara lättare att hantera sådana här situationer när de uppstår eftersom volontärerna själva har erfarenheter av att anamma ett nytt språk och en ny kultur.

5.2 Volontärerna i fokus

Jag inleder mitt kapitel om volontärernas berättelser genom att lyfta fram var och en av dem i ett eget stycke så att vi bättre förstår drivkrafterna bakom deras arbete.

Under resterande teman har jag valt att göra analysen i löpande text.

5.2.1 Engagemang – volontärernas berättelser

Jag ville inleda intervjun med en öppen fråga där de fyra volontärerna, Taffan, Sarah, Alireza och Göran fick chansen att berätta lite om deras engagemang som frivilliga och varför de engagerat sig. Jag fick väldigt intressanta svar från var och en av de intervjuade och man kan i det hela säga att de flesta engagerar sig för samma syfte, för att känna att de kan bidra med sin del i samhället och kunna hjälpa de behövande, vilket jag tror är den största faktorn till varför människor engagerar sig. För en del kan det vara personliga anledningar och för andra kan det helt enkelt vara den att man har tid över till att kunna hjälpa till.

Taffan

Taffan berättar att hennes intresse för frivilligt arbete började som ung och hon var väldigt aktiv inom feminism och kvinnliga rättigheter i Mellanöstern som grundar sig i att hon är född i Kurdistan under krig och förföljelser. För Taffan så är engagemanget personligt men hon tror att hon ändå skulle varit aktiv även utan sin bakgrund. Taffan säger: ”*Jag kan ju, jag vet att jag kan bidra.*” Hon anser att det är en mänsklig och obligatorisk insats som bör gälla för alla. Det är inget val att tänka ”ska jag hjälpa till eller inte” och det har ingenting med ens samvete att göra. Alla har ett ansvar istället för att göra det enbart i syfte att själv må bra, och om alla tog det ansvaret, även om det bara är en jätteliten insats så gör det stor skillnad.

Sarah

Sarah började som volontär på Röda korset i höstas, det var för att det hände så mycket just då i slutet av sommaren som gjorde att hon ville göra någonting. Hon gick med i Träffpunkten, en plats där man 1 gång/veckan gör olika aktiviteter t.ex.

spelar spel, pratar om hur man söker jobb, men det kan också vara att man lär sig svenska från grunden eller att man vill prata och få mer avancerad nivå i svenska. Sarah tyckte hon fick en jättebra ingång som volontär i Röda korset och efter ett tag så ville hon arbeta som volontär på ett boende för ensamkommande.

Alireza

Alireza har inte bott i Sverige så länge och därför gjordes intervjun på engelska. Han började som volontär redan som 11-åring hemma i Iran. Hans pappa var socialarbetare och när han hjälpte honom kände han en stor tillfredsställelse i arbetet med att hjälpa andra. När flyktingkrisen eskalerade i höstas så tänkte han att han skulle hjälpa till eftersom han kan tala deras språk och förstå deras kultur. Alireza föddes mitt under ett krig och har upplevt samma saker som de ensamkommande barn som kommer hit. Han fortsätter och säger följande: *“I know the culture they come from so I decided to become a volunteer with the Red Cross”* I den rådande flyktingsituationen med många nyanlända flyktingar är det en fantastisk resurs att ha volontärer som talar samma språk och är bekanta med kulturen som de ensamkommande är uppväxta med. Det blir en viss trygghet för de ensamkommande att veta att de har någon som förstår deras kultur och språk.

Göran

Göran berättade att sedan han blev pensionär har han mycket tid över. Han tycker att han fortfarande har förmåga kvar och känner att han borde kunna använda sin förmåga till något förnuftigt och eftersom behovet är stort så började han på Stadsmissionen som läxhjälpare och har gjort det drygt ett halvår, två gånger i veckan med ett antal ungdomar. Ungdomarna är runt 18 år och har ingen utbildning sedan tidigare. Han vände sig till Röda korset eftersom han tyckte att han hade mer att bidra med än vad han kunde göra på Stadsmissionen så nu arbetar han också med svenskträning samt socialt stöd för ungdomar på Ensamkommandes förbund, mötesplats Otto.

5.2.2 Att möta de ensamkommande – volontärernas berättelse

Genom att ha genomfört intervjuerna med volontärerna har jag fått reda på hur en vanlig dag kan se ut i arbetet med de ensamkommande. Det kan variera väldigt mycket men arbetet går oftast ut på det som de ensamkommande själva känner behov av att göra. Alireza och Sarah som arbetar tillsammans som volontärer på samma boende lagar ofta mat tillsammans med de ensamkommande och försöker att laga speciella maträtter från ungdomarnas kultur och hemländer. Datorkunskap och svenskspråk är också aktiviteter som görs i mötet med de ensamkommande. Det vardagliga arbetet som volontär kan se väldigt olika ut beroende på vart man befinner sig i världen precis som i Taffans fall. Taffan berättar om frivilligarbetet i Grekland och Makedonien och säger:

”Som volontär på plats får man uppleva det här extrema som man får se på nyheterna... hur det kommer in två- till tre tusen på samma gång och man ska hinna hjälpa alla...”

Skillnaden att arbeta som volontär på plats i ett av gränsländerna där människor på flykt strömmar in är stora jämfört med arbetet som görs i Sverige där de nyanlända kommit till ro och trygghet och är betydligt lugnare och gladare. Som volontär i Sverige kan volontärerna fokusera i lugn och ro på att hjälpa de ensamkommande samt ge dem stöd medan som volontär i t.ex. Grekland är arbetet mer kaotiskt.

Mötet med de ensamkommande är inte alltid lätt, skillnaderna i kultur och sätt att tänka kan många gånger försvåra integrationen. Ungdomarna vet inte alltid hur de ska använda sin energi eller vad de ska göra för att integreras i det svenska samhället. Här har volontärerna enligt de själva en viktig roll genom att finnas till hands och kunna hjälpa dem att förstå samhället bättre. Barn överlag har lättare för att integreras och komma in i det svenska samhället. Taffan berättar utifrån egen erfarenhet att hon under sin skoltid uppfattade sig som svensk, hon lärde sig språket snabbt, hon ville ju vara som alla andra. Trots detta utsattes hon för mycket mobbing på grund av sin bakgrund och detta ledde till att hon inom sig kände ett utanförskap. Barnen ska lära sig ett nytt språk, nya traditioner, demokratiska värderingar och principer och om inte integrationen lyckas så hamnar de i ett utanförskap i en så kallad ”vi och dem”

situation. Med Alirezas citat nedan illustreras kulturkrocken som uppstår vid mötet med de ensamkommande:

“The first and the biggest problem is the differences in culture...They come from a culture where the man is the dominant sex...I have to talk with them and explain that we should see both women and men as equal”

Som Alireza säger ovan så uppfattar han skillnaden i kulturen som ett av de största problemen de nyanlända upplever när de kommer till Sverige. Det är mycket som de måste förstå om det nya landet och ingenting är längre som det man lämnade bakom sig. Kulturkrocken är en extra utmaning man behöver handskas med i det vardagliga livet och därför är det viktigt att människor tar ett samhällsansvar för att se till att de ensamkommande inte hamnar i ett utanförskap som kan leda till ohälsa.

Precis som Illman och Nynäs skriver så sker det alltid en tolkning i ett kulturmöte och att denna tolkning sker genom erfarenheter vi får med oss i livet. Redan i vår socialisations- och identifikationsprocess som barn får vi lära oss vad som är vi och vad som är dem. Om vi då tittar tillbaka på det Bauman säger, som nämns i teorin, om att människans identitet kan skadas om ens bild av sig själv inte stämmer överens med samhällets bild så ser man att det är viktigt för människorna som kommer hit att de känner sig sedda för den de är. För att förklara vad Bauman menar ger jag ett exempel:

Ali 17 år har nyligen kommit till Sverige som ensamkommande barn. I hemlandet bor mamma och två yngre syskon, pappan är död sedan några år tillbaka. Ali har försörjt familjen sedan han var 14 år. Sedan Ali kom till Sverige har han bott på ett hem för ensamkommande pojkar. På hemmet behandlas han väl men som ett barn. Ali är van att ta egna beslut men måste nu anpassa sig till regler som han anser är förnedrande då han ser sig som en vuxen man. Redan här uppstår den första identitetskrisen. Även om Ali blir väl bemött så blir han inte bemött på ett sätt han är van vid vilket kan leda till att Ali ifrågasätter sin identitet med frågor om vem han egentligen är.

Många barn som kommer hit har lämnat krig och kaos och är traumatiserade av sina upplevelser både från hemlandet samt vägen till Europa. Detta kan vara en faktor som

bidrar till att lärandet här i Sverige med det svenska språket och den nya kulturen blir en utmaning. Göran säger:

”... Vägen hit är inte lätt för dem. I Sverige lever vi väldigt skyddat så skillnaden för ungdomarna blir stor när de kommer från områden där det är tufft att leva. Samtidigt är det tufft för dem när de väl kommer hit p.g.a. folks attityder..”

Här ser vi att det är inte bara vägen hit som är svår för de nyanlända. När de kommer till Sverige måste de kämpa för att få en plats i samhället, att bli någon som har betydelse och inte bara vara en flykting. Det blir också en utmaning att behöva möta människors negativa attityder och plötsligt tillhöra ”de främmande”.

I tidigare kapitel redogör jag för att attityder skapas av vår uppväxt och Illman och Nynäs menar att det är där våra tankemönster och värderingar blir till. Kulturmöten är alltid tolkningar av den andre. När vi möter människor från en annan kultur, så kan det vara bra att känna till regler och normer i den kulturen för att underlätta mötet. Ett kulturmöte skapar osäkerhet för båda parter. Sarah ser ett behov av att lära sig mer om de ensamkommandes hemländer för att förstå vad det är man har att arbeta med. Risken att det blir fel i mötet ökar om vi förutsätter att ungdomarna vet hur det fungerar i ett samhälle med demokratiska ideal.

En stor del av vårt nyhetsflöde består av uppgifter runt flyktingkrisen och detta påverkar troligtvis svenskarnas tankar kring migration. Taffan säger:

”De som uttrycker att man inte vill att fler ska komma hit är rädda för det som är okänt, man vet inte vilka som kommer, vad de ska göra och vem de är. På ett sätt är det förståeligt men när det går över i rasism då har man överskridit en gräns”.

Taffan menar att Media spelar en av de största rollerna i just den här frågan, för det Media pekar på är det som folk läser och tror på. Intervjupersonerna pratar här om vikten av att visa på att de arbetar tillsammans så att det inte blir en ”vi och dem” situation. Det blir snabbt spänningar mellan olika grupper och då är det ännu viktigare att se till att integrationen fungerar. Risken finns att om situationen förvärras i samhället så kommer den psykiska pressen att öka för volontärerna.

5.2.3 Engagemangets betydelse

En ideell organisation kan endast existera om engagemanget finns.

Som vi talat om tidigare så har de ensamkommande ofta haft en svår väg hit, en del kan till och med ha varit på väg i åratal. När de väl kommit hit är de helt beroende av dem som hjälper dem med boende, mat och socialt stöd.

Handläggningstiderna för behandling av asylärenden kan vara lång och i vissa fall ges tillfälliga uppehållstillstånd. Att stödja de ensamkommande under tiden de väntar på asyl kan vara påfrestande. En viktig roll för volontärerna är att lotsa den ensamkommande till rätt hjälp. Taffan berättar att hon lägger ner mycket arbete på barnen hon träffar och tror att det har betydelse. Det finns en enorm kraft i människors engagemang. Volontärerna kan åstadkomma underverk genom att bidra med det de kan på sin fritid för att göra skillnad för någon annan. Många finner en mening genom att vara till för någon annan, att kunna göra ett avtryck. AliReza berättar om en pojke som han pratade mycket med och som han senare träffade på Rädda barnen, då som frivillig. Han tyckte att det kändes väldigt bra att det arbete han och andra frivilliga lägger ner kan inspirera andra.

Volontärernas betydelse för de ensamkommande är stor enligt dem själva, det kan handla om att bryta deras ensamhet och isolering. Eftersom de ofta har få vuxenkontakter och få kontakter med det svenska samhället gäller det också att försöka etablera tillit. Göran säger:

”Man inser vilken situation dessa ungdomar är i då en kille från Afghanistan som jag jobbat med och träffar endast två timmar i veckan kommer till mig och säger att jag är den viktigaste människan han har omkring sig”.

Alla fyra intervjupersonerna är övertygade om att civilsamhället har betydelse för människor under rådande flyktingkris. Taffan säger att det ansvar och roll som de frivilliga har i mottagandet av folk som kommer hit är mycket större än vad man kan tro, speciellt för barn som kommer hit. Sarah tycker att det är ett fantastiskt arbete frivilligorganisationerna har lagt ner på Centralstationen i höstas, och även på

Malmömässan. Att de finns med i situationer där det händer saker och där det finns ett behov. Göran säger:

”Vi bidrar alla, om det sen heter svenska för alla eller de Ensamkommandes förbund eller Röda Korset, det spelar liksom ingen roll för alla gör sina små bidrag här och där”

Man kan bidra på olika sätt, volontärerna har möjlighet att själv utforma sitt deltagande, att välja vad de ska engagera sig i. Varje person behöver hitta det sätt att bidra som passar dem bäst. Göran blir motiverad av att fortsätta sitt volontärarbete för att det ger så mycket tillbaka. Taffan motiveras av att känna att hon har gjort vad hon kan och Alireza blir motiverad av att hjälpa de nyanlända att förstå det svenska samhället och kunna förhålla sig till det. Sarah motiveras av att känna att hon gör nytta.

6. Diskussion

Syftet med min uppsats har varit att genom intervjupersonernas egna berättelser komma fram till vad som är drivkraften bakom deras frivilliga engagemang. Ett annat syfte har varit mötet mellan volontärerna och de ensamkommande och vilka svårigheter och möjligheter som kan uppstå. Något jag har tyckt varit viktigt att belysa i min studie, även om det inte har ställts som en huvudfråga, är engagemangets betydelse för de ensamkommande enligt volontärerna själva.

Resultatet av samtalen med intervjupersonerna visar att motivationen i stort sett är densamma till ett frivilligt engagemang. Vare sig det är pga. personernas personliga bakgrund eller att man har liknande kulturell bakgrund som de ensamkommande så vill man känna att man kan bidra med det man kan, vilket också studierna som har gjorts av Volontärbyrån visar på. Volontärerna och de ansvariga för både Röda Korset och de Ensamkommandes förbund menar att människors engagemang har en stor betydelse för de ensamkommande, några exempel som kan nämnas är ensamkommande som inspirerats av volontärerna att påbörja olika utbildningar eller som någon berättade för Göran att han var den viktigaste människan i hans liv trots att

de bara träffades två timmar i veckan. Volontärerna menar också att de har en viktig roll i arbetet med att bryta de ensamkommandes ensamhet och isolering, att lyssna på deras berättelser och bidra till en meningsfull fritid.

Genom intervjuerna har jag fått en bild av de svårigheter och möjligheter som kan uppstå i kulturmötet i volontärernas arbete, t.ex. att hantera de ensamkommandes frustration och oro under väntan på besked om sin asylansökan och den maktlöshet det innebär. Samtliga intervjupersoner var dock väldigt tydliga med att, trots dessa svårigheter, var de väldigt nöjda med sitt arbete och trivdes bra. Det är viktigt att man försöker bygga broar tillsammans för att kunna samarbeta och göra något som fungerar bra för alla, att visa att man är intresserad av att förstå den andres kultur och vad den innebär. Att laga mat från olika kulturer tillsammans som Sarah nämner att de ofta gör är en bra sysselsättning för att skapa trygghet och ett starkare band. Att försöka förstå den andras kultur och visa ett intresse för det, det är just här Jag-Du-mötet sker där du bortser från olikheterna precis som jag visat på i tidigare kapitel.

Den slutsats jag drar av resultatet är att människor mår bra och känner en tillfredställelse av att sätta andra människors behov framför sina egna. Som intervjuerna visade så var det många som engagerade sig hösten 2015 när flyktingströmmarna var som störst. Människor samlades på Centralstationen och delade ut förnödenheter till de flyktingar som kom. Här såg man att frivilliga volontärers hjälp och engagemang är en viktig del av mottagandet av människor på flykt. Att dessa människor känner att de är välkomna till Sverige och att de första personer de möter är välvilligt inställda mot dem och guidar dem till rätt instanser. Trots den hårda attityden som finns i dagens samhälle så visar volontärernas engagemang och arbete på en vilja till ett "vi-samhälle" där de nyanlända känner sig inkluderade istället för ett "vi och dem-samhälle" där människor med en annan etnisk tillhörighet ställs utanför. Som jag har nämnt tidigare sker det alltid en tolkning i kulturmöten, en människa skapar sig sin egen uppfattning om en person redan vid första mötet. Våra uppfattningar och tolkningar om den andre är ofta en jämförelse med oss själva eller det vi är vana vid. Vad händer då om denna uppfattning inte stämmer överens med den andre? Precis som jag redogjort för tidigare så nämner Bauman att detta kan leda till identitetsproblem som kan skada den sociala identiteten

hos en person. Den bild jag har av mig själv beror bl a på min uppväxt och det påverkar också hur jag talar, vad jag säger och hur jag lyssnar. Hur värderar jag mig själv om jag inte blir bemött med respekt och medkänsla? Det är lätt att hamna i ett utanförskap om man känner att ens rättigheter inte beaktas, det blir en ”vi och dem-känsla”.

Både organisationernas representanter och volontärerna pratar om språkets betydelse för integrationen. Språket är en stor del av kulturen och vad händer när man inte behärskar språket i det nya samhället man befinner sig i? Förändras ens identitet? Att inte kunna uttrycka sig gör att man inte blir delaktig i de människor man träffar, man hänger liksom bara med fast man inte förstår och man blir beroende av människor man inte känner. Om man inte kan göra sig förstådd och ingen lyssnar så påverkar det ens humör. Giddens säger att vi inte är mänskliga om vi inte har en kultur och ett språk. Kan man inte uttrycka sig kan man inte vara delaktig i samhället och då kan man inte heller vara sig själv. Frågan är hur det påverkar människan när ens identitet går förlorad? Människan behöver kultur för att kunna identifiera sig själv. Allt detta är olika faktorer som visar på de svårigheter som kan uppstå i mötet med de ensamkommande.

Eftersom studien var begränsad vad gäller antal intervjupersoner så går det inte att generalisera och säga att det som kommit fram i min studie gäller för alla volontärer, utan ett försök att beskriva och analysera vad som driver människor till att frivilligt arbeta med ensamkommande ungdomar. Studien har försökt visa på intervjupersonernas egna verklighetsuppfattningar, engagemang och tankesätt genom analyserna av deras berättelser.

Till slut vill jag ytterligare förtydliga att engagemanget är viktigt för att visa andra att goda gärningar är något bra och det kan ge ringar på vattnet och få andra att också engagera sig. Jag mår bättre av att utföra en god gärning, den jag hjälper mår bättre och den i sin tur hjälper andra att må bättre. Både vuxna och barn mår bra av att bli sedda och lyssnade på, få känna att någon respekterar det de säger.

7. Slutsatser och framtida forskning

Slutsatsen som jag drar från denna undersökning är att det kan finnas olika motiv till att arbeta ideellt och att volontärerna enligt dem själva har en stor betydelse för de ensamkommande oavsett om de arbetar på ett boende eller på en mötesplats. Viktigt är också att de ideella organisationerna tar väl hand om sina volontärer och betonar vilka möjligheter ideellt arbete kan ge både socialt, kunskapsmässigt samt möjligheten att kunna påverka. Intervjupersonernas svar visar att deras intresse och engagemang för ideellt arbete har blivit en drivkraft som får dem att fortsätta med arbetet. Vad som driver människan till att börja engagera sig ideellt kan sammanfattas i några drivkrafter såsom sociala relationer, bekräftelse och uppskattning, personlig utveckling och viljan att bidra till samhället. Mötet mellan volontärerna och de ensamkommande kan se olika ut men många gånger handlar det om att göra något som alla uppskattar. Det är viktigt för volontärerna att försöka bygga en bro mellan dem själva och de ensamkommande och att både parterna försöker förstå sig på den andres kultur för att mötet mellan dem ska uppnå sin fulla potential. Undersökningen visade också att både volontärerna och representanterna för organisationerna upplevde att språket var en viktig faktor i integreringen.

Denna studie har fokuserat på volontärernas olika motiv till ideellt arbete och deras betydelse för de ensamkommande. I framtida forskning kan det vara intressant att fortsätta studera de ensamkommandes integration och framförallt utgå utifrån deras perspektiv.

Källförteckning

Intervjuer:

- Emelie, *Röda Korset*: 5 april 2016
- Ibrahim, *De Ensamkommandes förbund*: 8 april 2016
- Taffan, *Driver egen ideell stiftelse*. 24 april 2016
- AliReza, *Volontär på Röda Korset*: 26 april 2016
- Sarah, *Volontär på Röda Korset*: 28 april 2016
- Göran, *Volontär på Röda Korset*: 30 april 2016

Litteratur:

- Bauman, Zygmunt, Tim May, and Suzanne Almqvist. *Att Tänka Sociologiskt*. Göteborg: Korpen, 2004.
- Berger, Peter L., Thomas Luckmann, and Synnöve Olsson. *Kunskapssociologi: Hur Individerna Uppfattar Och Formar Sin Sociala Verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1998.
- Bergström, Göran, and Kristina Boréus. *Textens Mening Och Makt: Metodbok I Samhällsvetenskaplig Text- Och Diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur, 2012.
- Bryman, Alan, and Björn Nilsson. *Samhällsvetenskapliga Metoder*. Malmö: Liber, 2011.
- Ekengren, Ann-Marie, and Jonas Hinnfors. *Uppsatshandbok: Hur Du Lyckas Med Din Uppsats*. Lund: Studentlitteratur, 2006.
- Elias, Norbert, and John L. Scotson. *Etablerade Och Outsiders: En Sociologisk Studie Om Grannskapsproblem*. Lund: Arkiv, 1999.
- Essen, Johan Von, Lars Trädgårdh, Lars Svedberg, and Susanne Lundåsen. *Det Svenska CIVILSAMHÄLLET: En Introduktion*. Stockholm: Forum För Frivilligt Socialt Arbete, 2010.
- Giddens, Anthony, Karen Birdsall, and Björn Nilsson. *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur, 2003.
- Giddens, Anthony. *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*. Malden, MA: Polity Press, 1998.
- Giddens, Anthony, and Philip W. Sutton. *Sociology, 7th Edition*. John Wiley & Sons, 2013.
- Goffman, Erving. *Stigma: Den Avvikandes Roll Och Identitet*. Stockholm: Norstedts, 2011.
- Gunner, Göran, and Elena Namli. *Allas Värde Och Lika Rätt: Perspektiv På Mänskliga Rättigheter*. Lund: Studentlitteratur, 2005.

- Harding, Tobias. *Framtidens Civilsamhälle: Underlagsrapport 3 till Framtidskommissionen*.
- Hedencrona, Eva, and Dora Kós-Dienes. *Tvärkulturell Kommunikation I Förskola Och Skola*. Lund: Studentlitteratur, 2003.
- Illman, Ruth, and Peter Nynäs. *Kultur, Människa, Möte: Ett Humanistiskt Perspektiv*. Lund: Studentlitteratur, 2005.
- Johansson, Anna. *Narrativ Teori Och Metod: Med Livsberättelsen I Fokus*. Lund: Studentlitteratur, 2005.
- Kvale, Steinar, and Sven-Erik Torhell. *Den Kvalitativa Forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur, 1997.
- Utrikesdepartementet. *Mottagandet Av Barn Från Annat Land Som Kommer till Sverige Utan Medföljande Legal Vårdnadshavare (s.k. Ensamkommande Barn)*. Stockholm: Fritze, 2004.
- Rimsten, Eva. *Jag Vill Bli Som Kofi: Ensamkommande Barn I Sverige Ur Ett Rättighetsperspektiv*. Stockholm: Rådgivningsbyrån För Asylsökande Och Flyktingar, 2006.
- Svanberg, Ingvar, and Mattias Tydén. *Tusen År Av Invandring: En Svensk Kulturhistoria*. Stockholm: Gidlund, 1992.
- Wijkström, Filip, and Tommy Lundström. *Den Ideella Sektorn: Organisationerna I Det Civila Samhället*. Stockholm: Sober, 2002.
- Öberg, Peter. *Livet Som Berättelse: Om Biografi Och Åldrande*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, 1997.

Internet:

- Byström, Michael. "Historien Om Flyktingpolitiken Visar Att Staten Kan Om Den Måste - DN.SE." DN.SE. December 10, 2015. Accessed August 14, 2016. <http://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/historien-om-flyktingpolitiken- visar-att-staten-kan-om-den-maste/>.
- "Civila Samhället." Regeringskansliet. Besökte 14 augusti 2016. <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/civila-samhallet/>.
- "Dialog Med Civilsamhället Kring Flyktingsituationen." Regeringskansliet. November 30, 2015. Accessed August 14, 2016. <http://www.regeringen.se/artiklar/2015/11/dialog-med-civilsamhallet-kring-flyktingssituationen/>.
- "Därför har Så Många Ensamkommande Afghanska Barn Sökt Asyl I Sverige." - Migrationsverket. January 21, 2016. Accessed August 13, 2016. <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2016/2016-01-21-Darfor-har-sa-manga-ensamkommande-afghanska-barn-sokt-asyl-i-Sverige.html>
- "En Politik För Det Civila Samhället." Regeringskansliet. December 1, 2009. Accessed August 14, 2016. <http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2009/12/prop.-20091055/>

- "Ensamkommande Barn - Migrationsinfo." Migrationsinfo. 22 april 2016. Besökte 14e augusti 2016. <http://www.migrationsinfo.se/migration/sverige/asylsokande/ensamkommande-barn>
- "Europakonventionen Och Europadomstolen." Europakonventionen Och Europadomstolen. Besökte 14 augusti 2016. <http://www.manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/europaradet/europakonventionen-och-europadomstolen>
- "Flyktingar Och Invandrare Sedan 1930-talet I Sverige." UNHCR. Besökte 14e augusti 2016. http://www.motallaodds.org/factualweb/se/2.3/articles/1930_talet.html
- Hansson, Wolfgang. "Därför Kommer Majoriteten Av Alla Flyktingar till Bara Två Länder." Aftonbladet. 20 augusti 2015. Besökte 14e augusti 2016. <http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/wolfganghansson/article21282974.ab>
- "Historik." - Migrationsverket. Besökte 14e augusti 2016. <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Historik.html>
- "Kort Om EU:s Historia." EU:s Historia. Besökte 14e augusti 2016. <http://www.eu-upplysningen.se/Om-EU/EUs-historia/>
- "Om Ensamkommande Barn Och Ungdomar." - Migrationsverket. Besökte 14e augusti 2016. <http://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Om-ensamkommande-barn-och-ungdomar.html>
- "Om Oss." Ensamkommandes Frbund RSS. 2014. Besökte 14e augusti 2016. <http://ensamkommandesforbund.se/om-oss/>
- "Socialtjänstens Arbete Med Ensamkommande Barn Och Ungdomar." Socialtjänstens Arbete Med Ensamkommande Barn Och Ungdomar. Besökte 14 augusti 2016. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-5-2>
- "Varför Engagerar Sig Människor Ideellt?" Volontärbyrån. Besökte 14 augusti 2016. <https://www.volontarbyran.org/artiklar/varfor-engagerar-sig-manniskor-ideellt>
- http://www.riksrevisionen.se/PageFiles/18960/RiR_2014_3_Civilsamh%C3%A4llet%20i%20integrationsarbetet.pdf
- <https://www.kpmg.com/SE/sv/branscher/Ideella-organisationer/Documents/fakta%20och%20statistik%20om%20civilt%20samh%C3%A4llet%20och%20ideell%20sektor%20i%20Sverige.pdf>

- [http://www.arvsfonden.se/sites/default/files/article_reports/utvarderingssrapport - barn och migration.pdf](http://www.arvsfonden.se/sites/default/files/article_reports/utvarderingssrapport_-_barn_och_migration.pdf)
- <http://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/rapportserie/2015/Rapport2015-12-Det-civila-samhallet-och-integration.pdf>
- [http://hundochkatter.se/special/Kurslitteratur/Denkvalitativaforskningsintervjun\(1997\).pdf](http://hundochkatter.se/special/Kurslitteratur/Denkvalitativaforskningsintervjun(1997).pdf)
- <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=4925556&fileOId=4936147>
- <http://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/rapportserie/2015/Rapport2015-12-Det-civila-samhallet-och-integration.pdf>
- <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:633744/FULLTEXT01.pdf>
- <http://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/rapportserie/2015/Rapport2015-12-Det-civila-samhallet-och-integration.pdf>
- http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8680/2008-123-10_200812310.pdf
- http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8680/2008-123-10_200812310.pdf